

проблеми рівноправно поділялися б між подружжям, водночас чоловік обов'язково має утримувати сім'ю [1: 108]. На нашу думку, обираючи стиль сімейного лідерства, важливим є погоджена думка подружжя про можливий і бажаний ступінь зайнятості дружини професійною діяльністю та хатніми обов'язками.

Одним із суттєвих факторів ризику існування шлюбу, на нашу думку, виступає подружня зрада. Вона може бути реальною чи міфічною, сексуальною чи психологічною. У будь-якому разі така ситуація викликає у партнера сильні емоційні реакції. До останнього часу вважалось, що найбільше страждань подружня зрада завдавала жінці. Проте останні дослідження американських психологів (В. Абрахам, Р. Креймер) спростовують цей усталений стереотип. У низці власних досліджень зазначені вчені довели, що жінка переважно відчуває стрес, коли її чоловік має глибокий емоційний зв'язок з іншою жінкою. Чоловіки ж найбільше страждають від фізичної зради з боку дружини. Після зради в чоловіків протягом певного часу зникало бажання підтримувати власну фізичну привабливість, а жінки втрачали інтерес до роботи [2: 303]. Ці дані свідчать про серйозні емоційні хвилювання від подружньої зради – і в чоловіків, і в жінок. Водночас, при однаковій силі реакції, існує певна відмінність у характері переживань. Так, чоловік, закохавшись в іншу жінку, не маючи з нею сексуальних стосунків, може вважати себе „чистим” перед власною дружиною і не розуміти природи її страждань. І навпаки, зрадивши чоловіка з випадковим партнером, жінка може ставитись до цього, як до несуттєвої події і не розуміти, чому це викликає сильну емоційну реакцію в чоловіка.

Ми розглянули деякі аспекти подружніх стосунків, не враховуючи дітей. Слід зазначити, що поява дитини в сім'ї висуває перед чоловіком та дружиною нові завдання, разом вони мають виконувати ролі батьків, і саме тут формується новий тип стосунків – між батьками та дітьми. Народження дитини – новий складний екзамен для подружжя, адже за словами педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського: „Дитина – дзеркало сім'ї; як у краплині води віддзеркалюється сонце, так у дітях віддзеркалюється моральна чистота матері й батька” [6: 26].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Т. В. Психология семьи: Учеб. пособие / Т. В. Андреева. – СПб. : Речь, 2007 – 384 с.
2. Бендас Т. В. Гендерная психология: Учеб. пособие / Т. В. Бендас. – СПб. : Питер, 2005. – 431 с.
3. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Под ред. Е. Г. Силиевой. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 192 с.
4. Семейное право Украины / Под ред. Ю. С. Червонного. – Х. : ООО «Одиссей», 2005. – 520 с.
5. Социология семьи / Под ред. проф. А. И. Антонова. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 640 с.
6. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Сухомлинский В. А. – Мн. : Нар. асвета, 1982. – 288 с.

УДК 37.013.42

А.В. Лопухівська

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкривається проблема соціального становлення учнів сільської школи в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Розглянуто питання соціалізації учнів, що охоплює процес залучення їх до моральних цінностей. З'ясовано завдання вчителя в організації навчально-виховного процесу, що сприяють самореалізації і самовизначенню особистості.

The article deals with the problem of social development of the rural school pupils in Suhomlynsky's pedagogical heritage. The author looked out the pupils socialization as the process of their united to the moral values. The teacher's tasks in the educational process, which assist the person's realization and determination are lighted out.

У сучасних умовах у зв'язку із спрямуванням освіти на особистісно орієнтоване навчання і виховання, формування ефективних ціннісних орієнтацій сприяє становленню особистості як суб'єкта діяльності та соціальних стосунків. Процес соціального становлення особистості передбачає духовний розвиток учня, оскільки формування системи цінностей неможливе без розвитку певного світогляду індивіда, який містить позитивне ставлення до світу. Проблема моральних цінностей та відповідно ціннісних орієнтацій в контексті соціалізації учнівської молоді завжди актуальна, оскільки цінності складають ядро світогляду, регулюють соціальну поведінку людини, взаємовідносини у суспільстві, орієнтують її в навколишньому світі, спонукають до конкретних дій, спрямовують діяльність.

Спрямованість усіх видів діяльності пов'язана з ціннісними орієнтаціями особистості. Існує проблема співвідношення ціннісних орієнтацій і характеру діяльності в процесі соціалізації. Адже цінності лежать в основі вибору цілей, засобів та умов діяльності. Моральні цінності та відповідно ціннісні орієнтації є стрижнем розвитку як суспільства, так і особистості.

Звернення до педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського особливо актуальне, оскільки теоретично обґрунтовані положення та рекомендації педагога щодо цілісного розвитку особистості школяра відкривають нові можливості для удосконалення навчально-виховного процесу. У педагогічній спадщині видатного педагога сучасні вчителі знаходять підґрунтя для вироблення концептуальних засад оновлення освітнього процесу, а саме, морального становлення особистості учня, здібного до усвідомлення свого соціального стану, вибору відповідних цінностей, визначення шляхів та засобів досягнення соціально значущої мети.

Дослідження соціальної сфери охоплює всі проблеми, пов'язані з діяльністю учня, його становищем у колективі, родині, інших соціальних групах, з його потребами й цінностями, орієнтаціями та мірою їх реалізації, ставленням до самого себе та до різних явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві. Усвідомлення учнями загальнолюдських цінностей є основою соціального становлення особистості, у процесі якого, як підкреслює В.О.Сухомлинський, "поєднується усвідомлення моральних норм поведінки з особистим моральним досвідом, набутим в активній діяльності"(1,с.365).

Важливим у соціальному становленні особистості є оволодіння навичками поведінки, сприйняття та засвоєння загальнолюдських та національних цінностей. Село якраз і залишається джерелом національної свідомості й природним середовищем збереження національної ментальності, традицій, мови. Соціальне становлення учнів сільської школи має свої особливості, обумовлені специфікою навчально-виховного процесу з урахуванням обмеженого соціально-культурного простору.

Соціальний розвиток, життєві орієнтири, цінності та запити сільських дітей мають специфічні ознаки. Ціннісні орієнтації у поєднанні із соціальними нормами становлять цілісно-нормативну систему регуляції поведінки сільських дітей, яка постійно контролюється громадою через сусідів, родичів, школу, органи місцевого самоврядування. Проблема адаптації сільської дитини тісно пов'язана із задоволенням її потреб, що забезпечують умови для успішної життєдіяльності.

Процес засвоєння системи цінностей, становлення ціннісних орієнтацій виходить на більш широкий рівень – формування особистості як суб'єкта системи соціальних зв'язків. Розуміння культурної сутності особистості пов'язане з системою цінностей суспільства і людини, які надають сенс їх життєдіяльності. Адже система цінностей – це та ланка, яка пов'язує суспільство з індивідом, включає його в систему суспільних відносин.

Ефективне засвоєння учнями системи цінностей можливе за умов створення доброзичливих взаємовідносин між педагогом та учнями, коли кожний учасник педагогічної взаємодії сприймається як неповторна індивідуальність; широкого використання у навчальній та виховній роботі активних педагогічних методів, що сприяє розвитку розумової активності школярів, ініціативності та самостійності; формування у них емоційного ставлення до явищ соціального життя; засвоєння суспільного досвіду.

Останнім часом суспільство вимагає від школи виконання соціальної функції, а саме: введення дитини за допомогою навчання у розгалужену структуру соціальних ролей. Функція соціального виховання пов'язана з поведінкою учня, його взаєминами з іншими людьми, формуванням життєвої позиції школяра. В.О.Сухомлинський підкреслює, що “навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчутливості. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності” (5, с.496).

Досвід В.О.Сухомлинського переконує, що педагог виховує не лише ідеями, які закладені в знаннях, але і тим, як ці знання через його поведінку, взаємні стосунки впливають на вихованця. “Знання стає переконанням лише за умови, коли вчинок дає переживання правоти, хвилює дитину, залишає в її душі почуття радості, бадьорості, духовної піднесеності” (4, с.157). Тобто навчання як форма активності може приносити задоволення лише за умови добровільної участі в ньому, а привласнення інформації відбувається лише за її відповідності прагненням дитини.

Навчальний процес слід будувати так, щоб учні мали можливість удосконалювати комплекс прийомів розумової діяльності, здібності до наукового мислення. За цих обставин важливою є здатність учня мислити абстрактно, що необхідне для розуміння сутності моральних цінностей.

Отже, необхідно здійснювати таку організацію навчально-виховного процесу, де ключовою фігурою є учень, якого необхідно поставити в умови зацікавленого здобуття знань. Видатний педагог зазначає: “немає абстрактного учня ... Мистецтво і майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкрити сили і можливості кожної дитини, дати їй радість успіху у розумовій праці” [2: 437].

Будуючи власну концепцію основної школи, сільські загальноосвітні навчальні заклади використовують можливість вибору програм, підручників; реалізується регіональний компонент державного освітнього стандарту загальної освіти. Адже вагомих результатів можна досягти, коли учні мають можливість вільно обирати способи діяльності для задоволення своїх інтересів, а педагоги створюють атмосферу доброзичливості та взаємодопомоги.

Переорієнтація завдань навчально-виховного процесу в навчальних закладах сільської місцевості на засади особистісно орієнтованої освіти, спрямованість на гуманістичну модель, що містить в собі моральні ідеали і громадянські цінності, значно збільшує можливості вирішення проблеми соціального становлення учнів.

Соціальне становлення учнів характеризується позитивними чинниками, що сприяють розвитку соціальної активності. Це реальна можливість залучення до праці, дотримання народних традицій, життя у тісному зв'язку з природою, психологічна захищеність дитини від стресових ситуацій. Зокрема, розвиток духовної сфери учня відбувається у взаємодії з природою, про що неодноразово наголошує В.О.Сухомлинський, адже “активне спілкування з природою” притаманне саме учням сільської школи. Проте такі чинники, як відносна замкненість сільського життя, складні соціально-побутові умови, втрата багатьох культурних та духовних традицій визначаються як негативні.

Пріоритетними напрямками навчально-виховної роботи в сільській школі є забезпечення активної участі кожного учня в суспільному житті; створення умов для виявлення себе у практичній діяльності, яка потребує як теоретичних знань, так і прояву моральних якостей. Педагогу необхідно розширювати досвід спілкування учнів, різноманітні контакти з батьками, громадськістю, активізувати внутрішній потенціал кожного школяра.

Вчителю необхідно прислухатись до мудрих порад ученого-практика щодо розкриття самобутності, орієнтації на особистість і максимально можливий розвиток її здібностей, моральних якостей. В.О.Сухомлинський наголошує, що “виховати почуття власної гідності, поваги до самої себе можна лише тоді, коли людина відчуває себе господарем у своєму власному духовному світі, коли в ньому є певна межа, за яку не має права переступати ніхто. Повага до особистості вихованця – найголовніша передумова вимогливості колективу і педагога до людини...” [3: 309].

Методи, форми роботи видатного педагога в школі були спрямовані на розвиток мислення, дитячої душі. Василь Олександрович неодноразово зазначав, що всі методи виховання повинні сприяти тому, щоб людина прагнула пізнати свій внутрішній світ, усі сили душі спрямувати на те, щоб зробити себе досконалішою. Завдання педагогічного колективу – організувати навчально-виховний процес так, щоб він сприяв розвиткові, самовдосконаленню, здобуттю власного досвіду.

Для набуття учнями соціального досвіду, уміння жити в суспільстві слід активніше залучати школярів до різних форм діяльності на основі діалогу, співпраці. Спільна діяльність передбачає міжособистісні стосунки, що сприяють встановленню суспільних відносин між учнями, створює можливості особистісного зростання, є засобом розширення соціальних контактів учнів сільської школи та їхньої успішної соціальної адаптації. Організація спільної діяльності забезпечує реалізацію таких завдань, як засвоєння учнем системи соціальних знань: правил, норм, цінностей; розвиток умінь і здатності до соціальної орієнтації у стосунках з людьми. Адже, чим менше село, тим тіснішим є спілкування дітей з дорослими.

Звичайно, навчити поведінці в кожній конкретній ситуації неможливо. Але необхідно інтегрувати у зміст навчально-виховної роботи способи діяльності, допомогти учням отримати досвід міжособистісних стосунків, оволодіти комунікативними вміннями, засвоїти духовні цінності.

Організація інформування учнів з питань спілкування сприяє ефективному засвоєнню знань, передбачає аналіз проблемних ситуацій, використання досвіду школярів. Від уміння спілкуватися з оточуючими значною мірою залежить статус учня в колективі. Повага до оточуючих поєднується з усвідомленням особистої гідності, готовності прийти на допомогу. Необхідно навчати учнів умінню сприймати точку зору іншого, слухати один одного і сприймати різні думки щодо вирішення завдання, виробляти власну позицію, знаходити своє місце в колективних діях, моделювати різні ситуації. Усе це збагачує досвід спілкування учнів, що досить важливо для сільської школи.

Малочисельність більшості сільських шкіл вимагає пошуку оптимальних варіантів організації позакласної роботи. Чим вища суспільна значущість, ширший діапазон спільної діяльності, тим сприятливішими є передумови для активного прояву особисті. Доречно використовувати такі види позакласної діяльності, як літературні вечори, виступи художньої самодіяльності, збирання фольклорного і краєзнавчого матеріалів, спільні творчі зустрічі, свята, на яких батьки і діти виявляють родинні захоплення. Доцільно створювати мережу гуртків для опанування традиційних народних промисел, зокрема з навчання учнів рукоділля, ткацтва чи лозоплетіння, різьблення по дереву. Адже характерною особливістю життєдіяльності сільських школярів є систематичне залучення їх до трудової діяльності.

Організація традиційних сільських свят, відродження народних ремесел, проведення краєзнавчої, екологічної робіт дозволяє учням відчути свою причетність і взаємозв'язок з оточуючим світом, органічно увійти в систему стосунків, усвідомити свою відповідальність за збереження історії і культури рідного краю. З метою розширення народознавчої роботи вчителі залучають учнів до проведення дослідницької роботи: збирання оповідань, легенд, казок, підготовки альбомів з пошукової роботи (вивчення історії села, традицій своєї сім'ї тощо). Усі види й форми спільної діяльності педагогів, учнів, батьків доповнюють одне одного, сприяють оптимальному розв'язанню поставлених задач.

У малочисельних школах до будь-якої позаурочної роботи залучаються всі учні. Як наслідок, вони чіткіше усвідомлюють, що реалізацію творчих задумів, досягнення життєвого

успіху забезпечує власна активність. Учням слід надавати більше прав і повноважень, створювати широкі можливості для самореалізації кожного. Добровільна участь в різноманітній емоційно насиченій практичній діяльності за інтересами в клубах, гуртках, творчих об'єднаннях є початковою ланкою соціалізації особистості, у процесі якої здобувається практичний досвід громадянської дії. Як зазначає видатний учений, “дух сучасності повинен проймає всю навчально-виховну роботу школи, все життя вихованців”(6,с.365).

Саме через отримання нової інформації, формування асоціативно-комунікативних уявлень і понять таких, як толерантність, відповідальність творча активність можна навчити школярів брати участь у громадянському житті села. Завдяки діяльнісному підходу в освітньому процесі учень бере участь у моделюванні явищ суспільного життя, засвоює навички комунікації. Дієвість спільної діяльності зростає, якщо вона викликає у школяра позитивну внутрішню реакцію (ставлення) і стимулює соціальне становлення учнів.

Отже, соціальне становлення учня відбувається у навчально-пізнавальній діяльності, в організації різноаспектного життя колективу, у роботі об'єднань за інтересами, при виконанні того чи іншого соціального проекту. Рівень соціального розвитку особистості залежить від успішності послідовного оволодіння нею цінностями сімейного, етнічного, суспільного, регіонального існування.

Процес соціального становлення особистості обумовлений оточуючим соціумом і здійснюється шляхом засвоєння суспільного досвіду через спеціально організовану діяльність і безпосереднє емоційне спілкування. Реалізація поставленої проблеми відбувається в руслі цілісного підходу до організації навчально-виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.1. – К.: Рад. школа, 1976. – 654 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.2. – К.: Рад. школа, 1976. – 670 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.3. – К.: Рад. школа, 1976. – 670 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.4. – К.: Рад. школа, 1977. – 640 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.4. – К.: Рад. школа, 1977. – 640 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. – Т.5. – К.: Рад. школа, 1977. – 639 с.

УДК 37.013.42

О.Б. Петренко

РОЛЬ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ОРІЄНТАЦІЇ ДИТИНИ НА ЦІННОСТІ СВОЄЇ СТАТІ (НА МАТЕРІАЛІ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО)

У статті здійснено аналіз виняткової ролі казки у формуванні орієнтації дитини на цінності своєї статі та досвіду її використання Василем Олександровичем Сухомлинським.

The article analyzed the exclusive role of tales in the formation of targeting children on the value of its articles and experience of its use VO Suhomlinskum.

Постановка проблеми. На процес формування орієнтації дитини на цінності своєї статі впливають агенти соціалізації особистості – школа, вчителі, ровесники, сім'я а також засоби масової інформації, дитяча література.

Аналіз культурної ситуації сільського соціуму України за часів педагогічної діяльності Василя Сухомлинського дозволяє стверджувати, що у тогочасному контексті з-поміж вищеназваних агентів соціалізації, на статорольову соціалізацію сільського школяра найбільший вплив мала дитяча література, зокрема казка.